O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SAMARQAND IQTISODIYOT VA SERVIS INSTITUTI

"TASDIQLAYMAN"
Samarqand iqtisodiyot va servis instituti rektori
M.E. Po'latov
2024 yil "______" __________

Ro'yxatga olindi: FD-02-10
2024 yil "29" avgust

MOLIYAVIY BUXGALTERIYA HISOBI 2

O'QUV DASTURI

Bilim sohasi: 400 000 – Biznes, boshqaruv va huquq

Ta'lim sohasi: 410 000 – Biznes va boshqaruv

Ta'lim yo'nalishi: 60410100 – Buxgalteriya hisobi va audit (tarmoqlar bo'yicha)

SAMARQAND – 2024

Fan/modul kodi		O'quv yili	Semestr	Kreditlar
FINREP6		2024 - 2025	5-6	12(6,6)
Fan/modul turi		**Ta'lim tili**		**Haftadagi dars soatlari**
Majburiy		O'zbek/rus		4
1	**Fanning nomi**	**Auditoriya mashg'ulotlari (soat)**	**Mustaqil ta'lim (soat)**	**Jami yuklama (soat)**
	Moliyaviy buxgalteriya hisobi 2	180	180	360

2

I. Fanning mazmuni

Fanni o'qitishdan maqsad - talabalarda xalqaro standartlar asosida mos bilim, ko'nikma va malakani shakllantirish hisoblanadi.

Fanning vazifasi - talabalarda moliyaviy buxgalteriya hisobining nazariy va amaliy masalalari bo'yicha ko'nikma va malakalalarni shakllantirishdan iborat hisoblanadi.

"Moliyaviy buxgalteriya hisobi" fani moliyaviy buxgalteriya hisobining nazariy-konseptual asoslari, moliyaviy hisobotlar va biznes qarorlari, moliyaviy hisobot elementlari, moliyaviy hisobot protsedurasi va sikli, moliyaviy buxgalteriya hisobining asosiy obyektlarini tan olish, baholash hamda moliyaviy hisobotlarda aks ettirishga haqida bilimlar berishni qamrab oladi.

Fandagi barcha jabhalarni qamrab olish uchun fan shartli ravishda "Moliyaviy buxgalteriya hisobi 1" va "Moliyaviy buxgalteriya hisobi 2" ga ajratilgan.

Ushbu fan tarkibida moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari va auditning xalqaro standartlariga o'tish sharoitida korxona va tashkilotlarda buxgalteriya hisobini tashkil etish, buxgalteriya hisobi xizmati, nazorat tizimi kabi mavzular ham o'rin olgan.

Mazkur dastur 60410100- Buxgalteriya hisobi va audit (tarmoqlar bo'yicha) yo'nalishi bo'yicha o'quv rejaga muvofiq ishlab chiqilgan.

"Moliyaviy buxgalteriya hisobi" fani bo'yicha mazkur dastur eng ilg'or tajribalar, dunyodagi 1000 talik reytingda 100 talik ichida bo'lgan universitetlar tajribasi, ilg'or darsliklar, Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari talablari hamda mamlakatimizdagi iqtisodiyot sohasidagi universitetlar tajribalaridan foydalanib tuzildi.

Shuni alohida qayd etish kerakki, fan dasturi ASSA xalqaro tashkiloti talablaridagi "Moliyaviy buxgalteriya hisobi" fanining ham talablarini qamrab olgan va qo'yilgan talablarga javob beradi.

Ushbu maqsadga erishish uchun fan talabalarni nazariy bilimlar, amaliy ko'nikmalar, moliyaviy hodisa va jarayonlarga uslubiy yondashuv hamda ilmiy dunyoqarashini shakllantirish vazifalarini bajaradi.

3

II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)

II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:

6-BOB. UZOQ MUDDALI AKTIVLAR: MULK (YER, BINO), MASHINA VA ASBOB-USKUNALAR

6.1-mavzu. Mulk (yer, bino), zavod hamda mashina va asbob-uskunalar (Property, Plant and Equipmen) ta'rifi, tan olish, boshlang'ich qiymati va ular bo'yicha davomiy xarajatlar hisobi.

Joriy bo'lmagan aktivlar (non current assets). Uzoq muddatli aktivlarning tasniflanishi. Moddiy va nomoddiy aktivlar. Moddiy oborotdan tashqari aktivlar.

Mulk (yer, bino), zavod hamda mashina va asbob-uskunalar (Property, Plant and Equipmen) ta'rifi. 16-son BHXSda mulk (yer, bino), zavod hamda mashina va asbob-uskunalar; depresiatsiya; depresiatsiya qiymati; foydali xizmat muddati; haqiqiy xarajatlar; qoldiq qiymati; adolatli qiymat; qadrsizlanishdan zarar; balans qiymati atamalariga tavsiflar.

Mulk (yer, bino), zavod, mashina va asbob-uskunalarning alohida klasslari: yer uchastkalari; yer uchastkalari va bino; mashina va asbob-uskunalar; suv sudalari; havo sudalari; avtotransport vositalari; mebel va terib qo'yiladigan muhandislik asbob-uskunalari elementlari.

Mulk (yer, bino), zavod hamda mashina va asbob-uskunalar boshlang'ich tannarxi. Mulk (yer, bino), zavod, mashina va asbob-uskunalarning boshlang'ich qiymatining elementlari: xarid bahosi, shu jumladan import poshlinalari va xarid jarayonida qaytarilmaydigan soliqlar (savdo chegirmasi chiqariladi); aktivni mo'ljallagan joyiga ortib olib kelish va uni ishchi holatga keltirish bo'yicha to'g'ridan-to'g'ri xarajatlar; aktivni terish, demontaj va u joylashgan maydonni tiklanishining mo'ljaldagi qiymati.

Tashkilot mulk (yer, bino), zavod hamda mashina va asbob-uskunalarga qilingan xarajatlarini ularni sarflanish momentida tan olishi.

Obyektlarni buzish va tugatish xarajatlari keltirilgan qiymatida tan olish va bir vaqtning o'zida taalluqli majburiyatlarni yaratish.

Qurilayotgan obyektning tannarxini aniqlash.

Xalqaro standartga muvofiq asosiy vositalarni ekspluatatsiya qilish bilan bog'liq davomiy amalga oshiriladigan xarajatlar: joriy ta'mirlash va texnik xizmat ko'rsatish xarajatlari; asosiy vositalar ob'eklarining yirik qismlari va agregetlari, bino ichida ichki ko'chma devorlar bilan ajratish hamda konstruksiya elementlarini jihozlash; ayrim nosozliklarni aniqlash uchun yirik texnik tekshiruvlar.

Davomiy xarajatlarning kapitallashuvi. Davomiy xarajatlar natijasida iqtisodiy nafning oshishi (xizmat qilish muddati yoki mehnat unumdorligining oshishi)

6.2-mavzu. Mulk (yer, bino), zavod hamda mashina va asbob-uskunalar (Property, Plant and Equipment) qayta baholash

Tashkilot o'zining hisob siyosatida standartning 30-bandida izohlangan boshlang'ich qiymat modeli yoki 31-bandiga muvofiq qayta baholash modelidan birini tanlashi kerak va tanlangan hisob siyosati asosiy vositalarning butun klassi bo'yicha qo'llanilishi shart.

Qayta baholashning ikkita qoidasi: qayta baholash yetarli darajada muntazam

o'tkazilishi; qayta baholash asosiy vositalarning klasslariga nisbatan har bir obyekt bo'yicha individual o'tkaziladi.
Qayta baholashdan daromadlar va xarajatlarni tan olish.
Qayta baholash natijasida aktivning balans summasi oshishi boshqa umumlashgan daromad sifatida to'g'ridan-to'g'ri kapitalda "qayta baholashdan o'sishi" moddasida qayd qilinishi.
Aktivning balans qiymati qayta baholash natijasida kamayishi foyda va zararlarda "aktivlarni qayta baholashdan zarar" moddasida tan olinishi. Oldingi qayta baholash natijalarining hisobga olinishi.
Mulk (yer, bino), zavod hamda mashina va asbob-uskunalar obyektlarini chiqarilishida qayta baholash bo'yicha rezervning to'liq taqsimlanmagan foydaga o'tkazish tartibi.
Qayta baholash jarayoni va uning natijalarini hisobda aks ettirish tartibi. Qayta baholangan asosiy vositalar bo'yicha depresiatsiya summasini qadamba-qadam hisoblash tartibi. Qayta baholangan asosiy vositalarning chiqib ketishi.
Aktivlarga ajratilgan subsidiyalarni aks ettirish. Qarzlar bo'yicha xarajatlarning kapitallashuvi.

6.3-mavzu. Mulk (yer, bino), zavod hamda mashina va asbob-uskunalar (Property, Plant and Equipment) depresiatsiyasi, hisobdan chiqarilishi va moliyaviy hisobot

Depresiatsiya bo'yicha xarajatlarni aniqlash quyidagi baholashlar orqali amalga oshiriladi: kutilayotgan likvidatsion qiymat; aktivning depresiatsiyalanadigan qiymati; kutilayotgan foydali xizmat muddati; foydalaniladigan depresiatsiya metodlari.
Aktivning depresiatsiyalanadigan qiymatini foydali xizmat muddati davomiyligiga sistematik taqsimlash uchun foydalanadigan usullar: bir maromda taqsimlash metodi; hamda ishlab chiqarilgan miqdor birligi metodlarini kiritish mumkin. Ushbu usullarning mohiyati va qo'llanilishi.
Tezlashtirilgan depresiatsiyaning ikkita usuli e'tirof etiladi: sum raqam va qoldiqni kamaytirish usullari. Ushbu usullarning mohiyati va qo'llanilishi.
Xizmat qilish muddatni qayta ko'rib chiqish va likvidatsion qiymat.
Moliyaviy holat to'g'risidagi hisobotida mulk (yer, bino), zavod hamda mashina va asbob-uskunalar to'g'risidagi axborotlarni aks ettirish. Mulk (yer, bino), zavod hamda mashina va asbob-uskunalarning harakati to'g'risidagi hisobot.

7-BOB. UZOQ MUDDATLI AKTIVLAR: NOMODDIY AKTIVLAR

7.1-mavzu. Nomoddiy aktivlarning ta'rifi, tan olinishi, boshlang'ich tannarxi

Nomoddiy aktivlarning ta'rifi va tavsifi. Nomoddiy aktivlarga oid atamalar tavsifi: faol bozor, amortizatsiya, aktiv balans qiymati, tannarx, amortizatsiyalanadigan miqdor, ishlanma, korxona uchun spetsifik qiymat, aktivning adolatli qiymati, qadrsizlanishdan ko'rilgan zarar, nomoddiy aktivlar, monitar aktiv, tadqiqot, nomoddiy aktivlarning qoldiq qiymati, foydali xizmat muddati.

Nomoddiy aktivlar turlari: kompyuter dasturiy ta'minoti; litsenziyalar, patentlar, mualliflik huquqi; brendlar, savdo markalari; kinofilmlar, mijozlar ro'yxati, ipotekaga xizmat qilish huquqi, baliq oviga litsenziya; import kvotalari, franshizlar, mijozlar va tashkilotlar bilan munosabatlar, mijozlar sodiqligi, bozor hissasi, tayyorlov huquqlari. Ularning tavsifi.

Nomoddiy aktivlarning identifikatsiyalanish mezonlari. Tashkilot o'tgan hodisalar natijasida nazorat qila olishi. Moddalarni nomoddiy aktivlar sifatida tan olish uchun moddalar quyidagilarga javob berishini namoyon qilishi shart: nomoddiy aktiv aniqligiga; tan olish mezoniga.

Nomoddiy aktiv tan olinadi: korxona aktivdan yuzaga keladigan kelgusidagi iqtisodiy nafning olinishi ehtimoli mavjud bo'ladi; aktivning tannarxi ishonchli baholanishi mumkin bo'ladi.

Nomoddiy aktivlar boshlang'ich holatda tannarxi bo'yicha baholanadi. Alohida xarid qilinayotgan nomoddiy aktivlar tannarxi o'z ichiga oladi: nomoddiy aktivni xarid narxi, bu o'z ichiga xarid qilish jarayonida import poshlinasi va qoplanmaydigan soliqlar, savdo chegirmasi va narxidan tushishlar; aktivni ko'zda tutilgan maqsadda foydalanishga tayyorlashga taalluqli bo'lgan har qanday xarajatlar. To'g'ridan-to'g'ri xarajatlarga misollar. Nomoddiy aktivlar tannarxi tarkibiga kiritilmaydigan xarajatlarga misollar.

Tashkilotning o'zi tomonidan yaratilgan va xirid qilingan nomoddiy aktivlarning xususiyatlari.

Ishlanmalar bo'yicha xarajatlarni quyida keltirilgan mezonlarga bir vaqtning o'zida javob berishini kompaniya taqdimot qila olgan taqdirda nomoddiy aktiv sifatida tan olinadi.

Tadqiqotlar bosqichidagi xarajatlar ular amalga oshirilgan davrdagi xarajatlar sifatida tan olinishi va nomoddiy aktiv sifatida tan olinishi mumkin emasligi. Ishlanmalarni yaratish bosqichidagi tajriba-konstruktorlik ishlanma xarajatlari kapitallashishi.

Nomoddiy aktivlar tannarxida aks ettirilishi uchun ma'lum mezonlarning barchasiga javob berishi: nomoddiy aktivlani yaratilishi texnik jihatdan yakunlanganligi va uning foydalanishga yoki sotishga tayyor holga keltirilishi; kompaniyada nomoddiy aktivlarni yaratilishi yakunlanganligi sayl-harakatlarining amalga oshirilishi; nomoddiy aktivlardan foydalanish kelgusida iqtisodiy naf keltirishi aniqligining mavjudligi; nomoddiy aktivlar ishlanmalarini yakunlash, undan foydalanish yoki sotish uchun texnik, moliyaviy va boshqa resurslarning mavjudligi; nomoddiy aktivlar ishlanmalariga taalluqli xarajatlarni ishonchli baholash imkoniyatining mavjudligi.

7.2-mavzu. Gudvil. Nomoddiy aktivlarni qayta baholash. Amortizatsiya. Moliyaviy hisobot

3-son MHXS "Biznesni birlashtirish" standartiga muvofiq nomoddiy aktivlar biznesni birlashtirish bo'yicha bitim doirasida xarid qilinishi.

Mustaqil yaratilgan nomoddiy aktivlar: gudvil (ichki yaratilgan gudvil); brendlar, gazeta va jurnallarning nomi; mijozlar bazasi tan olinmasligi.

	Gudvil. Xarid qilib olingan va xarid qilib olinmagan gudvil. Korxona o'zining hisob siyosatida haqiqiy tannarxi bo'yicha hisob modeli yoki qayta baholangan qiymati bo'yicha hisob modelidan birini tanlashi shart. Qayta baholangan qiymati bo'yicha hisob modeli. Nomoddiy aktivlar boshlang'ich tan olingandan so'ng qayta baholash sanasida har qanday davomiy jamg'arilgan amortizatsiya va qadrsizlanishdan ko'rilgan har qanday jamg'arilgan zararni chegirgandan keyingi adolatli qiymatni ifoda etuvchi qayta baholangan qiymati bo'yicha hisobga olinishi. Qayta baholash muntazam o'tkazilishi. Nomoddiy aktiv qayta baholansa, qayta baholash sanasida jamg'arilgan amortizatsiya summasi aktivning yalpi balans qiymati o'zgarishiga proporsional qayta hisoblanashi. Qayta baholash natijasida nomoddiy aktivlarning balans qiymati oshsa ushbu ko'payish to'g'ridan-to'g'ri boshqa to'plangan daromadlar tarkibida tan olinishi. Qayta baholash natijasida nomoddiy aktivlarning balans qiymati kamaysa, u holda bunday kamayish foyda va zararlar tarkibida tan olinishi. Korxona nomoddiy aktivlarni foydali xizmat qilish muddati aniq belgilanganligini yoki muddati aniq emasligini baholay olishi. Standartda nomoddiy aktivlarning foydali xizmat muddatini belgilashga ta'sir etuvchi omillar. Aniq foydali xizmat qilish muddatiga ega bo'lgan nomoddiy aktivlarning amortizatsiyalanadigan miqdori aktivning foydali xizmat qilish muddatiga sistematik asosda taqsimlanishi. Foydalaniladigan amortizatsiya metodi korxona tomonidan aktivdan foydalanishdan olinadigan kelgusidagi iqtisodiy nafning iste'mol qilinishining kutilayotgan xususiyatini ifoda etishi hamda unga monant bo'lishi shartligi. Amortizatsiya metodlari: to'g'ri chiziqli metod, qoldiqni kamaytirish metodi va mahsulot birligi metodi. Amortizatsiya xarajatlari foyda va zararlar tarkibida tan olinishi. Ishlab chiqarish jarayonida foydalanadigan nomoddiy aktivlar amortizatsiyasi zaxiralarning tannarxiga kiritilishi. Nomoddiy aktivlarning amortizatsiya muddati va amortizatsiya hisoblash metodlari eng kamida har moliyaviy yilning oxirida tahlil qilib ko'rilishi. Aniq bo'lmagan foydali xizmat qilish muddatiga ega bo'lgan nomoddiy aktivlar amortizatsiya hisoblashga olinmasligi. Ularning balans qiymati bilan qoplanadigan qiymati muvofiqligi har yili yoki ularning muvofiq emasligi to'g'risida axborot olinganda muntazam test qilib turilishi. Nomoddiy aktivlarni tan olish tugatilishi. Nomoddiy aktivlarni tugatishdan olingan daromad yoki xarajatlar aniqlash tartibi. Korxona nomoddiy aktivlarning har bir klassi bo'yicha axborotlarni mustaqil yaratilgan nomoddiy aktivlar va boshqa nomoddiy aktivlarga ajratgan holda taqdim etishlari shartligi.

Nomoddiy aktivlarning klasslari: firmali nomlanishi; titul ma'lumotlari va nashr turlari nomi; kompyuter dasturiy ta'minoti; litsenziya va franshizlar; mualliflik huquqi, patentlar va boshqa sanoat mulki huquqi, xizmat ko'rsatish va ekspluatatsiya huquqi; retseptlar, formulalar, modellar, chizmalar, prorotiplar; ishlanma jarayonidagi nomoddiy aktivlar.

Nomoddiy aktivlar to'g'risidagi axborotlarni moliyaviy holat to'g'risidagi hisobotda aks ettirish. Nomoddiy aktivlarning harakati to'g'risidagi hisobot.

8-BOB. BOSHQA MODDIY AKTIVLAR HISOBI. INVESTITSIYA HISOBI. IJARA HISOBI. AKTIVLARNING QADRSIZLARINI HISOBI

8.1-mavzu. Investitsiyaviy mulk (investment property).

Investitsiyaviy mulk tushunchasi va uning ta'rifi. Investitsiyaviy mulk tarkibi. Investitsiyaviy mulkning balans qiymati, boshlang'ich qiymati va adolatli qiymati.

40-son MHXS "Investitsiyaviy mulk" standartidagi asosiy qoidalar. Mulklarning investitsiyaviy mulk yoki mulkdor tomonidan foydalaniladigan mulklarga tasniflash.

Investitsiyaviy mulkni tan olish mezonlari. Investitsiyaviy mulklarni tan olish momentida baholash. Investitsiyaviy mulkning dastavval boshlang'ich qiymatida hisobga olinishi.

Investitsiyaviy mulklarni tan olgandan keyin baholash. Investitsiyaviy mulkni baholash modellari: boshlang'ich qiymati bo'yicha hisobga olish; adolatli qiymati bo'yicha hisobga olish.

Investitsiyaviy mulkni bir kategoriyadan boshqa kategoriyaga o'tkazish (qayta tasniflash). Asosiy vositalar tarkibidan investitsiyaviy mulk tarkibiga o'tkazishda adolatli qiymatda va boshlang'ich qiymat modelida baholash.

Investitsiyaviy mulkni asosiy vositalar tarkibiga o'tkazishda baholash tartibi.

Investitsiyaviy mulkning chiqib ketishi hisobi. Investitsiyaviy mulkni tan olinishnishi yakunlash.

Investitsiyaviy mulkka oid axborotlarni ochiqlash.

8.2-mavzu. Sotish uchun mo'ljallangan uzoq muddatli aktivlar va tugallangan faoliyat

Sotish uchun mo'ljallangan deb tasniflangan uzoq muddatli aktivlar (oborotdan tashqari) va tugallanayotgan faoliyat tavsifi.

Sotish uchun mo'ljallangan deb tasniflangan oborotdan tashqari aktivlarni tan olish mezonlari.

Sotish uchun mo'ljallangan aktivlarni baholash: qayta tasniflash momentida baholash; davomiy baholash.

Davomiy baholashda qiymatining kamayishi natijasidagi qadrsizlanishdan zararning foyda va zararlarda tan olinishi. Qiymatning oshishish oldingi holatlardagi qadrsizlanishdan zararning qoplanishiga yo'naltirilishi va undan ortgan qismining foyda sifatida tan olinmasligi.

Sotish uchun mo'ljallangan aktivlarni moliyaviy hisobotda aks ettirish.

Sotish rejasining qayta ko'rib chiqilishi.

Tugallangan faoliyat natijalari: tugallangan faoliyatdan olingan soliqlardan

keyingi foyda va zararlar; sotish xarajatlari chegirilgandan keyingi adolatli qiymati bo'yicha qayta baholashdan olingan soliqlardan keyingi foyda va zararalar; tugallangan faoliyatga taalluqli aktivlarni sotishdan olingan soliqlardan keyingi foyda va zararlar.

Foyda va zararlar va boshqa to'plam daromadlar to'g'risidagi hisobotda yoki izohlarda tugallangan faoliyat natijalarini aks ettirish.

8.3-mavzu. Biologik aktivlar. Tabbiy resurslar hisobi

Biologik aktivlar tushunchasining ta'rifi. Qishloq xo'jalik faoliyati va qishloq xo'jalik mahsulotlari.

Biologik aktivlarni tan olish mezonlari. Qishloq xo'jalik mahsulotlari tannarxi.

Biologik aktivlarni baholash. Biologik aktivlarni boshlang'ich qiymati va adolatli qiymati bo'yicha tan olish. Biologik aktivlarni sotish momentidagi xarajatlar.

Biologik aktivlarning sotish momentidagi xarajatlarni chegirib tashlagandan keyingi adolatli qiymati, shuningdek ularni kelgusida qayta baholash qiymati bilan boshlang'ich tan olishdagi qiymati o'rtasidagi farq natijasida yuzaga kelgan foyda va zararlar.

Biologik aktivlarga taalluqli bo'lgan davlat subsidiyalari hisobi.

Biologik aktivlar to'g'risidagi axborotlarni moliyaviy hisobotlarga ochiqlashlarda bayon qilish.

Tabbiy resurslar. Tabbiy resurslar depletsiyasi.

8.3-mavzu. Investitsiyalar hisobi

Assatsiatsiyalashgan korxonalar va qo'shma korxonalarga investitsiyalar.

Assotsiatsiyalashgan kompaniyalar, salmoqli ta'sir ko'rsatish, hissali qatnashish metodi tushunchalariga ta'riflar.

Salmoqli ta'sir ko'rsatishda 20% dan 50%gacha investitsiya obyektining aksiyalargi egalik qilish. Salmoqli ta'sir ko'rsatishning boshqa omillari.

Hissali qatnashish metodining qo'llanilishi. Hisoblash tartibi.

Turli xil hisobot sanalari. Turli xil hisob siyosati.

Investitsiyalarga qilingan xarajatlar va balans qiymati o'rtasidagi farq hisobi.

Investor bilan assotsiatsiyalashgan kompaniyalar hamda investor bilan qo'shma korxonalar o'rtasidagi operatsiyalar hisobi.

Assotsiatsiyalashgan kompaniyalar bo'yicha hisob-kitoblar ko'rsatkichlari: guruhning tarkibi; sho'ba korxonaning sof aktivi; sho'ba korxonaning sof aktivi; sho'ba korxonaning gudvili; nazorat qilinmaydigan qatnashish hissasi; guruhning taqsimlanmagan foydasi; assotsiatsiyalashgan kompaniyalarga investitsiya.

Qadrsizlanishdan zarar hisobi.

Assotsiatsiyalashgan kompaniyalarni qamrab olgan konsolidatsiyalashgan moliyaviy holat to'g'risidagi hisobot.

8.4-mavzu. Ijara

Ijara, moliyaviy ijara, ijara shartnomasida belgilangan foiz, ijara to'lovlari, ijara muddati, ijaraga oluvchi, ijaraga beruvchi, ijaraga kiritilgan sof investitsiya, operatsion ijara, foydalanish huquqi ko'rinishidagi aktiv,

	subijara, ijara bo'yicha majburiyatlar kabi tushunchalarning tavsifi. Ijaraga oluvchida foydalanish huquqi ko'rinishidagi aktivni boshlang'ich tan olinishi. Ijaraning boshlang'ich baholanishi. Foydalanish huquqi ko'rinishidagi aktivning boshlang'ich qiymati: ijara bo'yicha majburiyatlarning boshlang'ich qiymati (ijara to'lovlarining keltirilgan qiymati); ijara boshlanish sanasida ijara to'lovlari (ijara bo'yicha rag'batlantiruvchi to'lovlardan chegirilgandan keyingi summa); boshlang'ich to'g'ridan-to'g'ri xarajatlar; ijaraga olingan aktivni demontaj bo'yicha rezerv. Boshlang'ich qiymatni aniqlash bo'yicha amaliy misollar. Ijara to'lovlari: fikslashgan to'lovlar; o'zgaruvchan ijara to'lovlari; qoldiq qiymati kafolatlari bo'yicha kutilayotgan to'lovlari; ijarani bekor qilganligi uchun jariamalar. Qisqa muddatli ijara. Kichik qiymatga ega bo'lgan aktivlar bo'yicha ijara. Ijaraning davomiy hisobi. Foydalanish huquqi ko'rinishidagi aktivning amortizatsiyasi. Foydalanish huquqi ko'rinishidagi aktivlarning qadrsizlanishi. Ijara majburiyatlarining hisobi. Ijaraga beruvchida hisob. Moliyaviy ijara sifatidagi tasniflashga doir holatlarga misollar. Moliyaviy ijara sifatida tasniflashning belgilari. Moliyaviy ijaraning boshlang'ich tan olinishi va baholanishi. Ijaraga qilingan sof investitsiya. Ijara shartnomasida keltirilgan foiz stavkasi. Ijaraga qilingan sof investitsiyaga kiritilgan ijara to'lovlarini baholash. Davomiy baholash. Operatsion ijara tan olinishi va baholash. Ko'chmas mulkni ijara berish. Moliyaviy holat to'g'risidagi hisobotda aks ettirish. Takroriy ijara sifatida sotish. Sotish narxi adolatli qiymatidan katta bo'lgan hollarda hisob. Ijara munosabatlarini moliyaviy hisobotlarda aks ettirish. **8.5-mavzu. Shartli majburiyatlar. Aktivlarning qadrsizlanishi hisobi** Shartli majburiyatlar tushunchasi. Shartli majburiyatlarga 37-son MHXS "Baholanadigan majburiyatlar, shartli majburiyatlar va shartli aktivlar" standartida berilgan ta'rif. Sharli majburiyatlarni aniqlash mezonlari. Shartli majburiyatlarning moliyaviy hisobot ochiqlashlarida hamda izohlarida aks ettirilishi. Majburiyatlarni so'ndirish uchun resurslarning chiqib ketishi ehtimoli kichik bo'lgan holatlardan tashqari har bir sinf shartli majburiyatlarga ochiqlanishlar keltirilishi. 36-son BHXS "Aktivlarning qadrsizlanishi" standartidagi asosiy qaidalar, atamalar tavsifi. Qadrsizlanishi alomatlari. Qoplanadigan qiymati. Qoplanadigan qiymatni baholash. Sotish xarajatlarini chegirilgandan keyingi adolatli qiymat. Foydalanish qiymati. Qadrsizlanishdan zararni baholash. Pul mablag'larini yuzaga keltiruvchi birliklar. Oldingi qadrsizlanishdan zararlarni tiklanishi. Ochiqlashlarda axborotlarni taqdim etish.

10-BOB. MOLIYAVIY INSTRUMENTLAR HAMDA XORIJIY VALYUTA VA XORIJIY FAOLIYAT

10.1-mavzu. Moliyaviy instrumentlar: axborotlarni taqdim etish.

Moliyaviy aktivlar va moliyaviy majburiyatlar
32-son BHXS "Moliyaviy instrumentlar: axborotlarni taqdim etish",
Moliyaviy instrumentlar, moliyaviy aktivlar, moliyaviy majburiyatlar, hissali instrumentlar, erkin instrumentlar (derivativlar) atamalarining tavsifi.
Moliyaviy instrumentlarning tarkibiy qismlari: moliyaviy aktivlar, moliyaviy majburiyatlar; hissali instrumentlar.
Moliyaviy instrumentlar tasnifi.
Moliyaviy aktivlar: pul mablag'lari; boshqa kompaniyalarning hissali instrumentlari; boshqa kompaniyalarda pul mablag'lari va boshqa moliyaviy aktivlarni olishga bo'lgan shartnomaviy huquq; potensial foydali shartlarda boshqa kompaniyalar bilan moliyaviy aktivlar yoki moliyaviy majburiyatlarni almashtirishga bo'lgan huquq.
Moliyaviy majburiyatlar: boshqa korxonalarga pul mablag'lari yoki boshqa moliyaviy aktivlarni taqdim qilish bo'yicha kontrakt majburiyat; boshqa korxonalar bilan potensial nafsiz shartlarda moliyaviy instrumentlarni almashtirish bo'yicha kontrakt majburiyatlar; hisob-kitoblar xususiy hissali instrumentlar hisobidan amalga oshadi yoki amalga oshishi mumkin bo'lgan majburiyatlar.
Hissali instrumentlar ta'rifi va tarkibi.
Moliyaviy aktivlar, moliyaviy majburiyatlar va moliyaviy instrumentlarga misollar. Debt qimmatli qog'ozlar (bondlar va notlar).
Moliyaviy instrumentlarni boshlang'ich tan olish. Moliyaviy instrumentlarni davomiy baholash: amortizatsiyalanadigan qiymati bo'yicha; boshqa to'plam daromadlar orqali adolatli qiymati bo'yicha; foyda va zararlar to'g'risidagi hisobotda adolatli qiymati bo'yicha.

10.2-mavzu. 7-son MHXS "Moliyaviy instrumentlar: axborotlarni ochiqlash" hamda 9-son MHXS "moliyaviy instrumentlar" standartlarining mazmuni va mohiyati

9-son MHXS "moliyaviy instrumentlar" standartlarining mazmuni va mohiyati
Moliyaviy isntrumentlar bilan bog'liq risklar. Kutilayotgan kredit zararlari. Foizning samarali stavkasi metodi, Foizning samarali stavkasi.
Xedjilashtirish. Xedjilashtirish instrumentlari. Xedjilashtiriladigan moddalar. Xedjilashtirish hisobi. Pul oqimini xedjilashtirish.
Moliyaviy instrumentlarning qadrsizlanishi.
Foyda va zararlar va boshqa to'plam daromadar to'g'risidagi hisobotda yoki ularga beriladigan izohlarda ochiqlash.
7-son MHXS "Moliyaviy instrumentlar: axborotlarni ochiqlash" standartining mazmuni va qo'llanilishi.
Murakkab moliyaviy instrumentlar. Xususiy aksiyalar. Foizlar, dividendlar,

	foyda va zararlar. O'zaro qoplash. Tan olinishning to'xtalishi. **10.3-mavzu. Xorijiy valyuta bo'yicha kurs farqi. Xorijiy faoliyat** Chet el valyutasi bilan bog'liq faoliyat: chet el valyutasida operatsiyalarni amalga oshirish; va xorijiy faoliyat yuritish. 21-son BHXS "Valyuta kursi o'zgarishining ta'siri" standartidagi asosiy qoidalar va atamalar tavsifi. Funksional valyuta. Hisobot taqdim qilinadigan valyuta. Funksional valyutani belgilashdagi omillar. Monetar va nomonetar moddalar. Xorijiy valyutadagi operatsiyalar. Boshlang'ich tan olish. Davomiy baholash. Kurs farqini tan olish. Realizatsiya qilingan va realizatsiya qilinmagan kurs farqlari. Hisobotning o'tkazilishi. Funksional valyutani hisobot valyutasiga qayta hisoblash. Xorijiy faoliyatning mohiyati va turlari. Xorijiy faoliyatning tan olinishi. Xorijiy faoliyatga sof investitsiya. Xorijiy faoliyatga doir axborotlarning moliyaviy hisobotlarda aks ettirilishi. **11-BOB. DAROMADLAR VA XARAJATLAR HISOBI. FOYDA SOLIG'I VA AKSIYAGA FOYDA** **11.1-mavzu. Odatdagi faoliyati bilan bog'liq daromadlar hisobi. Odatdagi faoliyati bilan bog'liq bo'lmagan daromadlar hisobi. Boshqa umumlashgan daromadlar** Xalqaro standartlarga muvofiq daromadlar ta'rifi. Daromadlarning tarkibiy qismlari: odatdagi faoliyati davomida yuzaga kelgan tushumlar (revenue) va boshqa daromadlar (gains). Odatdagi faoliyati davomida yuzaga kelgan tushumlar (revenue) hisobi: sotishdan tushgan tushum, xizmatlar uchun rag'batlantirishlar, foizlar, dividendlar, royalti, ijara daromadlari hisobi. Boshqa daromadlar (gains) hisobi: oborotdan tashqari aktivlarni tasarruf qilishdan olingan foyda, sotishga qobiliyatli qimmatli qog'ozlarni qayta baholashdan olingan naflar; valyuta kurslaridan olingan daromadlar, kreditorlik qarzlarini hisobdan chiqarishdan olingan daromadlar, qaytarilmaydigan moliyaviy yordamlar va boshqa daromadlar hisobi. Boshqa to'plam (umumlashgan) daromadlar hisobi. Asosiy vositalar va nomoddiy aktivlarni qayta baholashdan olingan daromadlar. Moliyaviy aktivlarni qayta baholashdan olingan daromadlar. Boshqa daromadlar hisobi. **11.2-mavzu. Odatdagi faoliyati bilan bog'liq xarajatlar hisobi. Odatdagi faoliyati bilan bog'liq bo'lmagan xarajatlar hisobi** Xalqaro standartlarga muvofiq xarajatlar ta'rifi. Korxonalarda xarajatlarning tasnifi: odatdagi faoliyati bilan bog'liq xarajatlar (ordinary) va odatdagi faoliyati bilan bog'liq bo'lmagan xarajatlar (loses).. Korxonaning odatdagi faoliyati bilan bog'liq xarajatlarga operatsion, moliyaviy va investitsiyaviy, innovatsion hamda ilmiy-tadqiqot faoliyatlarini rejali amalga oshirish natijasida yuzaga keladigan xarajatlar ekanligi.

Operatsion xarajatlar: ishlab chiqarish va ishlab chiqarish bo'lmagan xarajatlar. Ishlab chiqarish xarajatlari uchta kategoriyaga ajratilgan: to'g'ridan to'g'ri material (Direct materials), to'g'ridan to'g'ri mehnat (Direct labor) va ustama ishlab chiqarish xarajatlari (Manufacturing overhead).

Ishlab chiqarish bo'lmagan xarajatlar: ma'muriy-boshqaruv va sotish xarajatlari hisobi.

Ilmiy-tadqiqot va tajriba-konstruktorlik ishlanmalari xarajatlari.

Moliyaviy faoliyat bo'yicha xarajatlar hisobi.

Odatdagi faoliyati bilan bog'liq bo'lmagan xarajatlar hisobi.

Korxonaning favqulotdagi xarajatlari hisobi.

Joriy bo'lmagan aktivlarni tasarruf etishdan ko'rishdan zarar.

Sof foyda hisobi.

11.3-mavzu. Foyda solig'i hisobi. Aksiyaga foyda

12-son BHXS "Foyda solig'i" standartining mohiyati, atamalar va asosiy qoidalari.

Joriy foyda solig'i. Muddati uzaytirilgan soliqlar konsepsiyasi. Soliq bazasi. Aktivlarning soliq bazasi. Majburiyatlarning soliq bazasi.

Vaqtinchalik farqlar. Soliqqa tortiladigan vaqtinchalik farqlar. Chegiriladigan vaqtinchalik farqlar.

Muddati uzaytirilgan soliqlarni boshlang'ich tan olish. Muddati uzaytirilgan soliq majburiyatlari. Muddati uzaytirilgan soliq aktivlari.

Muddati uzaytirilgan soliqlarni baholash. Muddati uzaytirilgan soliqlar hisobi. Muddati uzaytirilgan soliqlarni hisoblash tartibi.

Axborotlarni taqdim etish. Axborotlarni ochiqlash.

12-BOB. XODIMLARNI RAG'BATLANTIRISH

12.1-mavzu. Mehnat haqi hisobi

19-son BHXS "Xodimlarni rag'batlantirish" standartidagi ta'riflar, atamalar va asosiy qoidalar.

Xodimlarni joriy rag'batlantirish. Joriy rag'batlantirish turlari. Mehnat haqining shakllari va hisoblash tartibi. Joriy rag'batlantirishlarni tan olish va baholash. Joriy rag'batlantirish natijalarini buxgalteriya hisobida aks ettirish.

Mehnat faoliyatining tugashi munosabati bilan rag'batlantirishlar. Rag'batlantirish turlari. Belgilagan to'lovlar bilan pensiya rejalari va uni hisobga olish xususiyatlari hamda ketma-ketligi. Auktuar foyda. Foyda va zararlar to'g'risidagi hisobotda tan olinadigan summa. O'tgan xizmatlar qiymati.

Axborotlarni ochiqlash.

12.2-mavzu. Mehnat haqidan ushlanmalar va ajratmalar hisobi

Soliq qonunchiligiga muvofiq mehnat haqi bo'yicha daromadlarni soliqqa tortish.

Soliqlarni tan olish va baholash. Daromad soliqlarini hisoblash tartibi. Daromad solig'i bo'yicha hisob-kitoblarni taqdim etish.

Mehnat haqidan ajratmalarni tan olish va baholash. Mehnat haqidan ajratmalar hisob kitoblari. Foyda va zararlar to'g'risidagi hisobotda aks

ettirish tartibi.

3-BO'LIM. O'RTOQLIK JAMIYATLARI, KORPORATSIYALAR HAMDA NODAVLAT VA NOTIJORAT TASHKILOTLARIDA BUXGALTERIYA HISOBI

13-BOB. O'RTOQLIK JAMIYATLARIDA BUXGALTERIYA HISOBI

13.1-mavzu. O'rtoqlik jamiyatlarida hissali kapital hisobi

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik. O'rtoqlik jamiyatlarida hissali kapitalning shakllanishi, tan olinishi va baholash.

Kapital harakati. Hissali kapitalning chegirib olinishi.

Xususiy kapitalning shakllanishi va chegirib olinishiga doir asosiy buxgalteriya yozuvlari.

13.2-mavzu. O'rtoqlik jamiyatlarida foydaning taqsimoti hisobi

O'rtoqlik jamiyatlarida foydani tan olish va baholash. Foydadagi hissa. Dividendlar. Foydani taqsimlash usullari.

Foydani taqsimlash natijalari va ularning hisobi. Asosiy bxgalteriya yozuvlari.

Hisobotlarda aks ettirish. Foydani taqsimlashni ochiqlash.

14-BOB. KORPORATSIYALARDA BUXGALTERIYA HISOBI

14.1-mavzu. Korporatsiyalarda buxgalteriya hisobi

Korporatsiyalar va xolding kompaniyalari.

Aksiyadorlik jamiyatlarining iqtisodiy tavsifi. Aksiyadorlik jamiyatlarining menejment tizimi. Aksiyadorlik jamiyatlariga qo'yiladigan talablar. Aksiyadorlik jamiyatlarining afzalliklari.

E'lon qilingan aksiya, ishlab chiqarilgan aksiya, muomaladagi aksiya va zaxiradagi aksiyalar tushunchalari. Ularni tan olish va baholash. Hisoblash tartibi. Oddiy va imtiyozli aksiyalar.

Aksiyadorlar jurnali.

Aksiyadorik jamiyatlarida aksiyadorlik kapitali. Aksiyadorlik kapitalini baholash.

Aksiyadorlik jamiyatlarida aksiyadorlik kapitalining shakllanishi bilan bog'liq buxgalteriya yozuvlari. Aksiyadorlik kapitalining moddalari.

AJlarda foydani taqsimlash. Dividendlar hisobi.

Aksiyadorlik kapitalining buxgalteriya balansida aks ettirish. Xususiy kapitalning harakati to'g'risidagi hisobot.

14.2-mavzu. Nodavlat va notijorat tashkilotlarida buxgalteriya hisobi

Nodavlat notijorat tashkilotlarining (NNT) hisob subyektlari sifatida tavsifi va tasnifiy asoslari. NNTga doir qonunchilik.

NNTlarni moliyalashtirish manbalari hisobi. Grantlar va maqsadli tushumlar.

NNTlarida mablag'lar sarfi hisobi.

NNTlarda aktivlar va majburiyatlari hisobining xususiyatlari.

Nodavlat notijorat tashkilotlarida xususiy kapital hisobi.

Maqsadli tushumlar hisobi

Nodavlat notijorat tashkilotlari mablag'lari va ulardan foydalanish to'g'risidagi bajarilishlarga oid hisobotni tuzish va taqdim etish tartibi

III. Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:
1. Mulk (yer, bino), zavod hamda mashina va asbob-uskunalar (Property, Plant and Equipmen) ta'rifi, tan olish va boshlang'ich tannarxi.
2. Mulk (yer, bino), zavod hamda mashina va asbob-uskunalar (Property, Plant and Equipmen) qayta baholash
3. Mulk (yer, bino), zavod hamda mashina va asbob-uskunalar (Property, Plant and Equipmen) depresiatsiyasi, hisobdan chiqarilishi va moliyaviy hisobot
4. Nomoddiy aktivlarning ta'rifi, tan olinishi, boshlang'ich tannarxi
5. Gudvil. Nomoddiy aktivlarni qayta baholash. Amortizatsiya. Moliyaviy hisobot
6. Investitsiyaviy mulk (investment property).
7. Sotish uchun mo'ljallangan uzoq muddatli aktivlar va tugallangan faoliyat
8. Biologik aktivlar
9. Investitsiyalar hisobi
10. Ijara
11. Shartli aktivlar va majburiyatlar hisobi. Aktivlarning qadrsizlanishi hisobi.
12. Moliyaviy instrumentlar: axborotlarni taqdim etish. Moliyaviy aktivlar va moliyaviy majburiyatlar
13. 7-son MHXS "Moliyaviy instrumentlar: axborotlarni ochiqlash" hamda 9-son MHXS "moliyaviy instrumentlar" standartlarining mazmuni va mohiyati
14. Xorijiy valyuta bo'yicha kurs farqi. Xorijiy faoliyat
15. Odatdagi faoliyati bilan bog'liq daromadlar hisobi. Odatdagi faoliyati bilan bog'liq bo'lmagan daromadlar hisobi. Boshqa umumlashgan daromadlar
16. Odatdagi faoliyati bilan bog'liq xarajatlar hisobi. Odatdagi faoliyati bilan bog'liq bo'lmagan xarajatlar hisobi
17. Foyda solig'i hisobi. Aksiyaga foyda
18. Mehnat haqi hisobi
19. Mehnat haqidan ushlanmalar va ajratmalar hisobi
20. O'rtoqlik jamiyatlarida hissali kapital hisobi.
21. O'rtoqlik jamiyatlarida foydaning taqsimoti hisobi
22. Korporatsiyalarda buxgalteriya hisobi
23. Nodavlat va notijorat tashkilotlarida buxgalteriya hisobi

Amaliy mashg'ulotlar multimedia qurulmalari bilan jihozlangan auditoriyada bir akademik guruhga bir professor-o'qituvchi tomonidan o'tkazilishi zarur. Mashg'ulotlar faol va interaktiv usullar yordamida o'tilishi, mos ravishda munosib pedagogik va axborot texnologiyalar qo'llanilishi maqsadga muvofiq.

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:
1. Asosiy vositalar (mulk, bino, mashina va asbob-uskunalar) hisobini tashkil qilish xamda uning vazifalari

2. Asosiy vositalarni turkumlash
3. O'rnatiladigan asbob-ukunalar hisobi
4. Kapital qo'yilmalarni hisobga olish.
5. Asosiy vositalarga amortizatsiya hisoblash tartibi va usullari
Amortizatsiya xarajatlari bo'yicha buxgalteriya yozuvlari.
6. Asosiy vositalarni ta'mirlash operatsiyalarini hisobga olish
7. Operativ va moliyaviy ijara hisobi
8. Nomoddiy aktivlar hisobini tashkil etish
9. Nomoddiy aktivlarni kirim qilish va harakatini hujjatlashtirish.
10. Nomoddiy aktivlarga amortizatsiya hisoblash tartibi va usullari.
11. Nomoddiy akgivlarni hisobdan chiqarish tartibi
Ilmiy tadqiqotlar va taraqqiyot xarajatlari hisobi
12. Investitsiyalar hisobini tashkil etish
13. Investitsiyalarni turkumlash va baholash.
14. Bir aksiyaga to'g'ri keladigan foyda hisobi
15. Moliyaviy investitsiyalar
16. Shartli aktivlar hisobi
17. Mehnat va ish haqi hisobini tashkil etish hamda uning vazifalari
18. Mehnat va ish haqini dastlabki hujjatlarda rasmiylashtirish hamda umumlashtirish
19. Ish haqidan ushlanmalar hisobi
20. Xalqaro standartlar asosida majburiyatlar hisobi
21. Foyda solig'i hisobi
22. Shartli majburiyatlar hisobi
23. Moliyaviy instrumentlarni tasnifi
24. Taqsimlanmagan foyda hisobi
25. Korporatsiyalarda buxgalteriya hisobi
26. Daromadlar hisobi
27. Xarajatlar hisobi
28. Sof foyda hisobi
29. Aksiyalarga to'lanadigan dividendlar
30. Aktivlarning qadrsizlanishi hisobi
Mustakil o'zlashtiriladigan mavzular buyicha talabalar tomonidan referatlar tayyorlash va uni taqdimot qilish tavsiya etiladi.

V.Fan bo'yicha kurs ishi (loyihasi)

Fan bo'yicha kurs ishi ko'zda tutilgan. Kurs ishining mavzulari quyidagicha taklif etiladi:
1. Moliyaviy buxgalteriya hisobi tarixiy rivojlanishi
2. Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlarini qo'llash davr talabi
3. Buxgalteriya hisobi muhiti (Accounting Environment) va buxgalteriya hisobining roli.
4. Buxgalteriya hisobi - biznes tili.
5. Moliyaviy buxgalteriya hisobi maqsadi va vazifalari (objectives).
6. Biznes tashkilotlarining moliyaviy hisobotlari maqsadi, tarkibi va biznes qarorlarida qo'llanilishi.

	7. Buxgalteriya balansi (Moliyaviy holat to'g'risidagi hisobot) (Balance sheet - Statement of financial position). 8. Daromadlar to'g'risidagi hisobot (income statement). 9. Taqsimlanmagan foyda to'g'risidagi hisobot (The statement of Retained earnings). 10. Pul oqimi to'g'risidagi hisobot (The statement of Cash Flows). 11. Moliyaviy holat, faoliyat natijalari va moliyaviy holatdagi o'zgarishlar. 12. O'zbekiston kompaniyalarining moliyaviy hisoboti, ularning mazmuni va tahlili. Taqqoslama tahlili. 13. Moliyaviy buxgalteriya hisobi konseptual asoslari (Conceptual framework). 14. Moliyaviy hisobotning sifat tavsifi. 15. Iqtisodiy resurslar va ularga bo'lgan talablar. Iqtisodiy resurslarning o'zgarishi. 16. Boshqa bazis konseptlar: mazmuning shakldan ustunligi, doimiylik, ikkiyoqlama yozuv. 17. Asos bo'luvchi yo'l qo'yilishlar. Uzluksizlik (Going Concern) asos bo'luvchi yo'l qo'yilishdir. Pulda ifodalashga rioya qilinishi. Biznes birliklari konsepti. 18. Asosiy prinsiplar: muvofiqlik prinsipi, tushumni tan olish prinsipi, xarajatlarni tan olish prinsipi, boshqa daromadlar va boshqa xarajatlarni tan olish, to'liq ochiqlash prinsipi. 19. Konseptual asoslarga kiritilgan konsepsiya tushunchasi va uning tarkibiy qismlari. 20. Boshqa daromadlar (gains) va boshqa xarajatlar (losses). Boshqa umumlashgan daromadlar (somprehensive income). 21. Sof foyda yoki sof zarar tushunchasi va ularning talqini. 22. Moliyaviy hisobot elementlarini tan olish va baholash. 23. Kelgusida iqtisodiy naf bo'lishlik ehtimoli. Kapital va kapital miqdorini qo'llab quvvatlash. 24. Moliyaviy buxgalteriya hisobining an'anaviy protsedurasi. Moliyaviy buxgalteriya hisobi jarayoni (sikli) mazmuni va uning bosqichlari: 25. Iqtisodiy hodisalar va operatsiyalar (transaction). Pulda ifodalangan iqtisodiy hodisalarni qayd qilish, identifikatsiyalash. 26. Jurnallashtirish hamda bosh kitobni yuritish. 27. Treyl balansning roli va tuzish tartibi. 28. Tushumlar ta'rifi, turlari hamda asosiy qoidalari 29. Savdo chegirmasi (Trade discount), sotish chegirmasi (Sales discount) va qaytarilgan sotishlar va narxidan tushishlar (Sales returns and allowances) hisobi 30. Sof tushum va uni aniqlash tartibi. 31. Tushumni tan olishning besh bosqichli modeli. 32. Xaridorlar bilan tuzilgan shartnomalarni hamda bajarilishlarga oid majburiyatlarni identifikatsiya qilish 33. Operatsiya narxi va operatsiya narxini bajarilishlarga oid majburiyatlarga

	taqsimlash. 34. Tushumni tan olish va baholash 35. Olinadigan schetlar (Receivables) ta'rifi va tan olinishi 36. Korxonalarda debitorlik qarzlarini amortizatsiyalanadigan qiymati bo'yicha baholash tartibi. 37. Debitorlik qarzlarining qadrsizlanishidan zarar. 38. Gumonli debitorlik qarzlarini (bed debts) (yig'ib bo'lmaydigan olinadigan schetlar) baholash. 39. Majburiyatlarning mohiyati. Majburiyatlarning tan olinishi va baholanishi. 40. Majburiyatlarning turlari: haqiqiy; baholanadigan va shartli. 41. Savdo to'lanadigan schetlar. To'lanadigan qisqa muddatli veksellar. 42. Baholanadigan majburiyatlar, kafolat bo'yicha majburiyatlar. Boshqa qisqa muddatli notlar. Dividendlar bo'yicha qarzdorlik. 43. Uzoq muddatli majburiyatlarning joriy qismi hisobi 44. Uzoq muddatli majburiyatlar hisobi 45. Kelgusi davr daromadlari hisobi 46. Obligatsiyalar hisobi 47. Joriy aktivlar tushunchasi. Joriy aktivlarning tan olish mezonlari. 48. Pul bo'lgan aktivlar (monetary assets) hisobi . 49. Banklarda joriy schetlardagi pul mablag'lari hisobi, 50. Naqd kupyuralar, monetalar, valyuta, kichik kassalardagi naqd pullar hisobi, 51. Oddiy cheklar, mijozlar cheklari, pul o'tkazmalari va yo'ldagi pul mablag'lari hisobi 52. Pul mablag'larining ekvivalentlari hisobi 53. Qisqa muddatli investitsiyalarning hisobi 54. Kichik kassa va kassa hisobotlari 55. Bankdagi hisob-kitob scheti va valyuta schetidag pul mablag'lari hisobi 56. Pul mablag'larining harakati ustidan ichki nazorat. Kassa tushumlari va kassa chiqimlari ustidan nazorat. 57. Zahiralar tavsifi va tasnifi 58. Zaxiralarning baholanishi 59. Zaxira tannarxi 60. Zaxiralarni qayta ishlash tannarxi hisobi 61. Zaxiralarni joriy holatga va joriy joylashtiriladigan joyiga keltirish bilan bog'liq boshqa ustama xarajatlari (other overhead). 62. Zaxiralarning Sof sotish mumkin bo'lgan qiymati (Net realizable value). 63. Zaxiralarning davriy hisob tizimlari. 64. Sotilgan zaxiralar qiymatini va oxirgi zaxiralarni baholashda qo'llaniladigan usullar va ularning qo'llanilishi 65. Uzluksiz zaxiralar hisobi tizimi va uning qo'llanilishi 66. Joriy bo'lmagan aktivlar (non current assets) tavsifi va tasnifi 67. Mulk (yer, bino), zavod hamda mashina va asbob-uskunalar (Property, Plant and Equipmen) mazmuni, sinflari va boshlang'ich baholanishi

	68. Tashkilot mulk (yer, bino), zavod hamda mashina va asbob-uskunalarga qilingan xarajatlarini ularni sarflanish momentida tan olishi. 69. Obyektlarni buzish va tugatish xarajatlari keltirilgan qiymatida tan olish va bir vaqtning o'zida taalluqli majburiyatlarni yaratish. 70. Qurilayotgan obyektning tannarxini aniqlash. 71. Xalqaro standartga muvofiq asosiy vositalarni ekspluatatsiya qilish bilan bog'liq davomiy amalga oshiriladigan xarajatlar. 72. Mulk (yer, bino), zavod hamda mashina va asbob-uskunalar (Property, Plant and Equipmen) qayta baholash 73. Mulk (yer, bino), zavod hamda mashina va asbob-uskunalar (Property, Plant and Equipmen) depresiatsiyasi, hisobdan chiqarilishi hisobi. 74. Nomoddiy aktivlarning ta'rifi, tan olinishi, boshlang'ich tannarxi 75. Tashkilotning o'zi tomonidan yaratilgan va xirid qilingan nomoddiy aktivlar hisobi. 76. Mustaqil yaratilgan nomoddiy aktivlar: 77. Gudvil. Xarid qilib olingan va xarid qilib olinmagan gudvil hisobi 78. Nomoddiy aktivlarning haqiqiy tannarxi bo'yicha hisob modeli yoki qayta baholangan qiymati bo'yicha hisob modeli bo'yicha hisobi. 79. Nomoddiy aktivlarning amortizatsiya metodlari va ularning qo'llanilishi 80. Nomoddiy aktivlarni tan olish tugatilishi. 81. Nomoddiy aktivlarni tugatishdan olingan daromad yoki xarajatlar aniqlash tartibi. 82. Nomoddiy aktivlarning klasslari bo'yicha axborotlarni taqdim etish 83. Investitsiyaviy mulk (investment property)ning tarkibi, tan olish va baholash 84. Investitsiyaviy mulkni bir kategoriyadan boshqa kategoriyaga o'tkazish (qayta tasniflash). 85. Investitsiyaviy mulkning chiqib ketishi hisobi. Investitsiyaviy mulkni tan olinishnishi yakunlash. 86. Sotish uchun mo'ljallangan uzoq muddatli aktivlar va tugallangan faoliyat hisobi. Aktivlarning qadrsizlanishi hisobi 87. Biologik aktivlar hisobi 88. Tabbiy resurslar hisobi 89. Assatsiatsiyalashgan korxonalar va qo'shma korxonalarga investitsiyalar hisobi 90. Hissali qatnashish metodining qo'llanilishi, hisoblash tartibi va hisobi. 91. Ijaraga oluvchida foydalanish huquqi ko'rinishidagi aktivni boshlang'ich tan olinishi. 92. Ijaraning boshlang'ich baholanishi va ijara to'lovlari hisobi. 93. Qisqa muddatli ijara hisobi 94. Ijaraning davomiy hisobi. Foydalanish huquqi ko'rinishidagi aktivning amortizatsiyasi va qadrsizlanishi. 95. Foydalanish huquqi ko'rinishidagi aktivlarning qadrsizlanishi. Ijara majburiyatlarining hisobi. 96. Ijaraga beruvchida hisob. Moliyaviy ijara sifatidagi tasniflash.

	97. Moliyaviy ijaraning boshlang'ich tan olinishi va baholanishi. 98. Ijrani davomiy baholash. Operatsion ijara tan olinishi va baholash. 99. Moliyaviy aktivlar hisobi 100. Moliyaviy majburiyatlar hiobi 101. Hissali va boshqa moliyaviy instrumentlar hisobi 102. Xorijiy valyuta bo'yicha kurs farqi. 103. Xorijiy faoliyat hisobi 104. Odatdagi faoliyati bilan bog'liq daromadlar hisobi. 105. Odatdagi faoliyati bilan bog'liq bo'lmagan daromadlar hisobi. 106. Boshqa umumlashgan daromadlarhisobi. 107. Odatdagi faoliyati bilan bog'liq xarajatlar hisobi. 108. Odatdagi faoliyati bilan bog'liq bo'lmagan xarajatlar hisobi 109. Sof foyda hisobi. 110. Foyda solig'i hisobi. 111. Aksiyaga foyda 112. Xodimlarni rag'batlantirish hisobi 113. Mehnat haqidan ushlanmalar va ajratmalar hisobi 114. O'rtoqlik jamiyatlarida hissali kapital hisobi 115. O'rtoqlik jamiyatlarida foydaning taqsimoti hisobi 116. Aksiyadorlik kapitali buxgalteriya hisobi 117. Aksiyadorlik jamiyatida dividendlar hisobi 118. Nodavlat va notijorat tashkilotlarida buxgalteriya hisobi
4	**VI. Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar)** Fanni o'zlashtirish natijasida talaba: - mulk (yer, bino), zavod hamda mashina va asbob-uskunalar (Property, Plant and Equipmen) ta'rifi, tan olish va boshlang'ich tannarxi, qayta baholash, depresiatsiyasi, hisobdan chiqarilishi tartib qoidalarini bilishi; nomoddiy aktivlarning ta'rifi, tan olinishi, boshlang'ich tannarxi qayta baholash, amortizatsiya hamda moliyaviy hisobotda aks ettirish hamda gudvil hisobining uslubiy masalalari to'g'risida ***tasavvurga ega bo'lishi***; - investitsiyaviy mulk (investment property) tan olish va baholashning uslubiy masalalarini bilishi; sotish uchun mo'ljallangan uzoq muddatli aktivlar va tugallangan faoliyatni identifikatsiya qilish, tan olish va baholashga doir bilim va ko'nikmalarga ega bo'lishi; biologik aktivlarni tan olish, tasniflash va baholash hamda hisobotlarda aks ettirish bo'yicha nazariy va amaliy bilimlarga ega bo'lish; investitsiyalarni tan olish, baholash va buxgalteriya balansida aks ettirish masalalarini bilishi; ijarani tan olish, baholash va buxgalteriya yozuvlarini amalga oshira olishi ***va ulardan foydalana olishi;*** - majburiyatlarning mazmuni, tan olinishi va tavsifi, majburiyatlar hisobi va hisoboti hamda shartli majburiyatlarni tan olish, baholash va buxgalteriya hisobida aks ettirish tartib qoidalarini bilishi; moliyaviy instrumentlar, jumladan moliyaviy aktivlar va moliyaviy majburiyatlarni, hissali instrumentlarni tan olish, baholash tartib qoidalarni bilishi; xorijiy valyuta bo'yicha kurs farqi va xorijiy faoliyat tushunchasi, tan olinishi va baholash

	tartib qoidalarini bilishi; - odatdagi faoliyati bilan bog'liq daromadlar hamda odatdagi faoliyati bilan bog'liq bo'lmagan daromadlar hisobi hamda boshqa umumlashgan daromadlarni tan olish, identifikatsiya qilish, baholash va hisobda aks ettirish bo'yicha nazariy va amaliy bilimlarga ega bo'lishi; odatdagi faoliyati bilan bog'liq xarajatlar hamda odatdagi faoliyati bilan bog'liq bo'lmagan xarajatlarni tan olish, identifikatsiya qilish, baholash va hisobda aks ettirish bo'yicha nazariy va amaliy bilimlarga ega bo'lishi; Foyda solig'i hisobi hamda aksiyaga foyda hisoblash, baholash tartibini bilishi; mehnatni rag'batlantirishlar hisobi bo'yicha uslubiy tartib-qoidalarni bilishi; - o'rtoqlik jamiyatlarida hissali kapital, foydaning taqsimoti, korporatsiyalarda buxgalteriya hisobi hamda nodavlat va notijorat tashkilotlarida buxgalteriya hisobi bo'yicha nazariy va amaliy bilimlar va ***ko'nikmalarga ega bo'lishi kerak.***
5	**VII. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:** • ma'ruzalar; • amaliy ishlarni bajarish va xulosalash; • interfaol keys-stadilar; • blits-so'rov; • guruhlarda ishlash; • taqdimotlar namoyishi; • jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar.
6	**VIII. Kreditlarni olish uchun talablar:** Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar xaqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ish yoki testni topshirish.
7	**Asosiy adabiyotlar:** 1.Уразов К.Б., Пўлатов М.Э. Бухгалтерия ҳисоби. Дарслик. –Т.: «Инновацион ривожланиш нашриёт-матбаа уйи», 2020, 564 бет. 2. Ташназаров С.Н. Молиявий ҳисоботнинг халкаро стандартлари: Олий ўқув юртлари магистратура мутахассисликлари учун дарслик. – Тошкент: «IQTISOD-MOLIYA», 2019. – 584-б. https://www.academia.edu 3. Hasanov B.A., Hashimov A.A., Muhametov A.B., Abduvohidov A.A. Buxgalteriya hisobi. Дарслик.- Т.: "Iqtisodiyot dunyosi" , 2021. 992 bet 4. Уразов К.Б. Молиявий ҳисоб ва ҳисобот. Ўқув қўлланма.- Т.: "Инновацион ривожланиш нашриёт-матбаа уйи", 2020. 408 бет 5. Абдуллаев Р.А., Уразов К.Б. Основы бухгалтерского учёта. Учебное пособие. СамИЭС, 2021. 168с 6. Christine Jonick. Principles of financial accounting. University of North Georgia Press Dahlonega, Georgia, 2017. p.318 ISBN: 978-1-940771-15-1. https://web.ung.edu/media/university-press/Principles-of-Financial-Accounting.pdf?t=1542408454385

Qo'shimcha adabiyotlar:
1. O'zbekiston Respublikasining «Buxgalteriya hisobi to'g'risida»gi Qonuni. 2016 yil 13 aprel, № O'RQ-404. https://lex.uz/acts/2931253.
2. O'zbekiston Respublikasining Soliq Kodeksi (yangi tahriri). Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 31.12.2019 y., 02/19/SK/4256-son. http://www.lex.uz/docs/4674902.
3. O'zbekiston Respublikasining «Auditorlik faoliyati to'g'risida»gi Qonuni. 2021 yil 5 fevral. https://lex.uz/docs/5307886
4. O'zbekiston Respublikasi «Nodavlat notijorat tashkilotlari to'g'risida»gi Qonuni, 1999 yil 14-aprel, 763-I-son. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Axborotnomasi, 1999 y., 5-son, 115-modda. https://lex.uz/docs/11360.
5. O'zbekiston Respublikasi "Mas'uliyati cheklangan hamda qo'shimcha mas'uliyatli jamiyatlar to'g'risidagi qonuni". 2001 y 6 dekabr. Keyingi o'zgartirishlar bilan. https://www.lex.uz/acts/22525
6. O'zbekiston Respublikasi «Aksiyadorlik jamiyatlari va aksiyadorlarning huquqlarini himoya qilish to'g'risida»gi Qonuni. 2014 yil 10 aprel. https://lex.uz/docs/2382409
7. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida»gi Farmoni. 2017 yil 07 fevral. PF-4947. https://nrm.uz/contentf?doc=575214_2017_yil.
8. O'zbekicton Pecpublikaci Ppezidentining «O'zbekiston Respublikasida auditorlik faoliyatini rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi Qarori. 2018 yil 19 sentyabr. PQ-3946-son.
9. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o'tish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida» Qarori. 2020 yil 24 fevral. PQ-4611-son.
10. International Financial Reporting Standards. www.ifrs.org/issued-srandards/list of-standards/ 2018.
11.Международные стандарты финансовой отчетности. http://www.ifrs.org.ua/mezhdunarodny-e-standarty-finansovoj-otchyotnosti/
12. IFRS and US GAAP: Similarities and differences. 2015. www.pwc.com
13. Tashnazarov S.N. Moliyaviy hisobotning nazariy va metodologik asoslarini takomillashtirish. Monografiya. - Publisher SIA OmniScriptum Publishing. GlobeEdit Publishing house. 2018. 280 p. ISBN-13:978-613-8-24050-1

Axborot manbaalari:
1. www.gov.uz - O'zbekiston Respublikasining hukumat portali.
2. www.mf.uz - O'zbekiston Respublikasi Moliya Vazirligi
3. www.ziyonet.uz – Axborot ta'lim tarmog'i
4. www.lex.uz - O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi.
5. www.stat.uz - O'zbekiston Respublikasi statistika qo'mitasi
6. www.soliq.uz - O'zbekiston Respublikasi soliq qo'mitasi

	7. www.accountingtools.com – Buxgalterlar uchun qo'llanmalar sayti 8. www.ifr.org – Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari fondi sayti
8	Fan dasturi Samarqand iqtisodiyot va servis instituti O`quv uslubiy kengashining 2024-yil 29 avgustdagi 1-sonli yig`ilish bayoni bilan tasdiqlangan. (№ FD-02-10)
9	**Fan/modul uchun ma'sul:** S.N.Tashnazarov – SamISI "Buxgalteriya hisobi" kafedrasi mudiri, prof., i.f.d. B.F.Boronov – SamISI "Buxgalteriya hisobi" kafedrasi prof. v.b., i.f.d.
10	**Taqrizchilar:** **Z.X.Abdullayev** - Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti Samarqand filiali ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha direktor o'rinbosari, PhD **S.Isanov** - "Mini Max Finance" MCHJ buxgalterlik tashkiloti bosh hisobchisi